

УДК 338.43.01

Лещик І.Б.,
к.е.н., доцент кафедри аграрного менеджменту і права
Пиріг Г.І.,
к.е.н., доцент кафедри інженерного менеджменту
Тернопільський національний економічний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси виступають найважливішим елементом соціально-економічного розвитку економіки України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного агросектору економіки зміцнення національної продовольчої безпеки держави. Актуальність проблеми зростає ще й тому, що розвиток аграрного сектора України відбувається в умовах низької економічної ефективності виробництва, низки невирішених проблем щодо адаптації аграрного виробництва до умов ринку, які пов'язані, в першу чергу, з складними, несистемними й суперечливими трансформаційними процесами у цій сфері економіки. Основною причиною цього є ігнорування об'єктивних економічних законів розвитку суспільства і господарства, недостатність науково-практичного обґрунтування формування нових господарських структур в аграрній сфері економіки та економічних взаємовідносин між ними [8, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми трансформації аграрного сектора України приділяють значну увагу вчені-економісти, експерти, політики, бізнесмени та громадських діячі, вітчизняні політики. Теоретичні питання реформування аграрного сектора розкриваються в провідних фахових періодичних виданнях, в підручниках і монографіях. Особливу увагу цим проблемам приділяють відомі науковці, зокрема, П. Гайдуцький, Ф. Горбонос, Т. Дудар, Ю. Лупенко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Т. Осташко, В. Рябоконт, П. Саблук, В. Юрчишин та ін. [1, 5]. Проте окремі питання щодо здійснення ринкових трансформацій в нових умовах господарювання вимагають більш глибокого вивчення і обґрунтування нових методичних підходів в реалізації цієї важливої аграрної економічної проблеми.

Постановка завдання. Метою і завданнями дослідження є спроба системно дослідити основні проблеми та суперечності трансформації аграрного сектора економіки, особливості аграрної реформи в Україні, основні напрямки земельної реформи та сучасний стан аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлено, що сучасна трансформація в аграрній сфері України є результатом багатовікової інституційної трансформації. Зокрема, весь процес розвитку сільського господарства України, який схематично представлений на рис. 1, умовно можна розділити на три періоди: 3 етапи до радянської влади, 5 етапів в радянський період та пострадянські реформи.

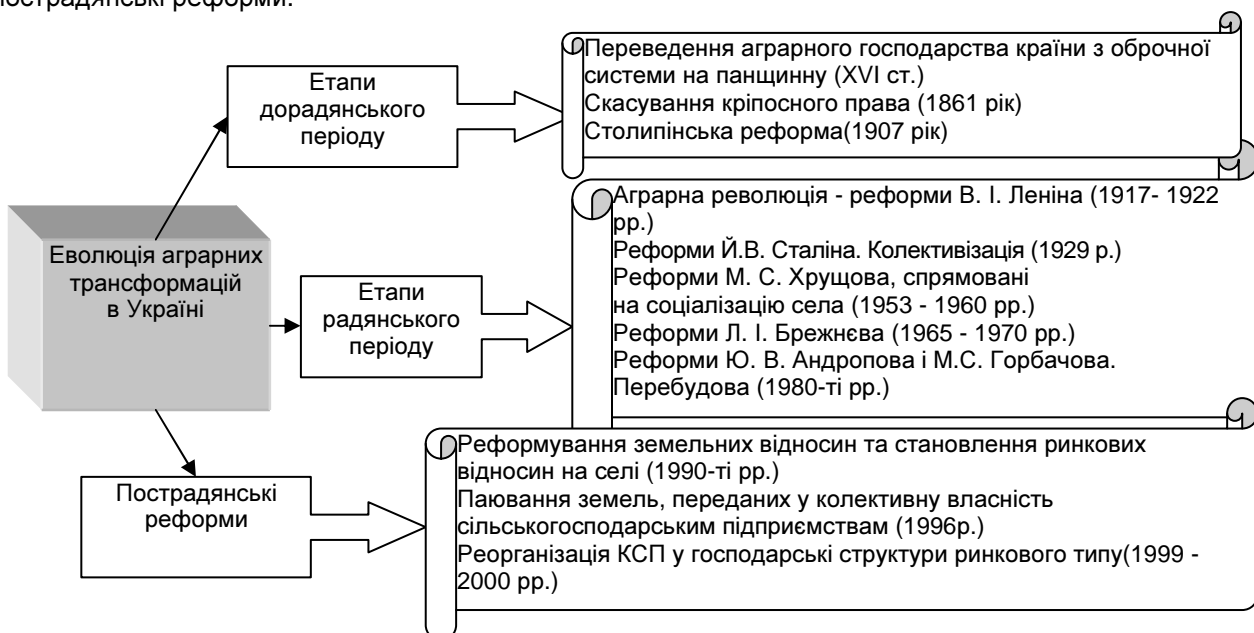

Рис. 1. Еволюція аграрних трансформацій в Україні

Джерело: сформовано авторами

Трансформація аграрного сектора економіки – це спосіб зняття протиріч між вимогами ринку та застарілою логікою поведінки суб'єктів господарювання, що полягає у здійсненні організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємств, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню економіки, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва. «Завдання аграрної реформи полягає у забезпеченні продовольчої безпеки країни і конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світовому ринку» [3, с.10].

Трансформація, як правило, передбачає поступове накопичення кількісних та якісних змін параметрів економічної системи, що зумовлюють еволюцію її структури [2]. Вітчизняні аграрні перетворення здійснювалися у п'яти напрямках (рис. 2).

Інституційні та господарські трансформації	формування багатокладної економіки, надання суб'єктам господарської діяльності економічної самостійності у формуванні виробничих програм, вибору каналів реалізації та визначенні цін, перетворення колгоспів і радгоспів на приватно-ринкові структури, вільний вибір селянами різних форм господарювання;
Земельна реформа	роздержавлення більшої частини земель сільськогосподарського призначення, розподіл сільськогосподарських земель і майна на паї та передача їх у приватну власність, закріплення і захист права власності селян на землю;
Ринкові трансформації	формування та лібералізація аграрного ринку - на місці старої планово-розподільчої системи збуту продукції; побудова ринкового економічного механізму
Фінансова стабілізація	фінансове оздоровлення аграрного сектора, зменшення боргового та податкового навантаження, покращення інвестиційного та кредитного клімату, вирівнювання цінових диспропорцій, зупинення безробіття та падіння доходів селян;
Соціальний розвиток	розвиток та підтримка соціальних ресурсів сільської місцевості, створення належних соціальних умов для нормального функціонування та розвитку сільськогосподарських працівників

Рис. 2. Напрями організаційно-економічних трансформацій в аграрному секторі

Джерело: сформовано авторами

Проте в процесі їх реалізації мали місце упущення організаційного і правового характеру [6, с.11-12], перш за все із-за відсутності чіткої аграрної політики держави. Багато дослідників вбачають причини тривалого періоду ринкової трансформації командної економіки та її аграрної сфери тільки в непослідовності і поспіху, в допущених органами влади помилках при проведенні ринкових перетворень.

Результатами дослідження встановлено, що внаслідок дореформеного розвитку і структурної реформи аграрного сектора, в Україні склалася дуальна або бімодельна структура сільського господарства (рис. 3).

У цій структурі паралельно розвиваються дві моделі та виокремлюються два типи (сектори) виробників: корпоративний – крупне товарне виробництво на базі реорганізованих КСП (новоутворені підприємства різних організаційно-правових форм: агрохолдинги, вертикально інтегровані структури, господарські товариства тощо), що передбачає концентрацію виробництва, монополізацію ринків ресурсів, особливо фінансових, каналів збуту продукції, засобів державної підтримки і впливу на формування державної аграрної політики, виробництво найбільш комерційно привабливих та експортоорієнтованих видів продукції та індивідуальний (реальні фермери і господарства населення), які виробляють маловигідні та трудомісткі види продукції.

Зокрема, у структурі виробництва валової продукції Тернопільської області виробництвом зернових та технічних культур займаються сільськогосподарські підприємства, частка яких у валових виробництвах становить 47,8% та 35,5%; у господарствах населення зосереджено виробництво маловигідних та трудомістких видів продукції – картоплі і овоче-баштанних культур (42,7%) та молока (23,7%).

Динаміку змін організаційно-правової форми аграрних підприємств у Тернопільській області продемонструємо за допомогою рисунка (рис. 4).

Рис. 3. Сучасна структура аграрного сектора України*

*Джерело: сформовано авторами на основі [4, с.14]

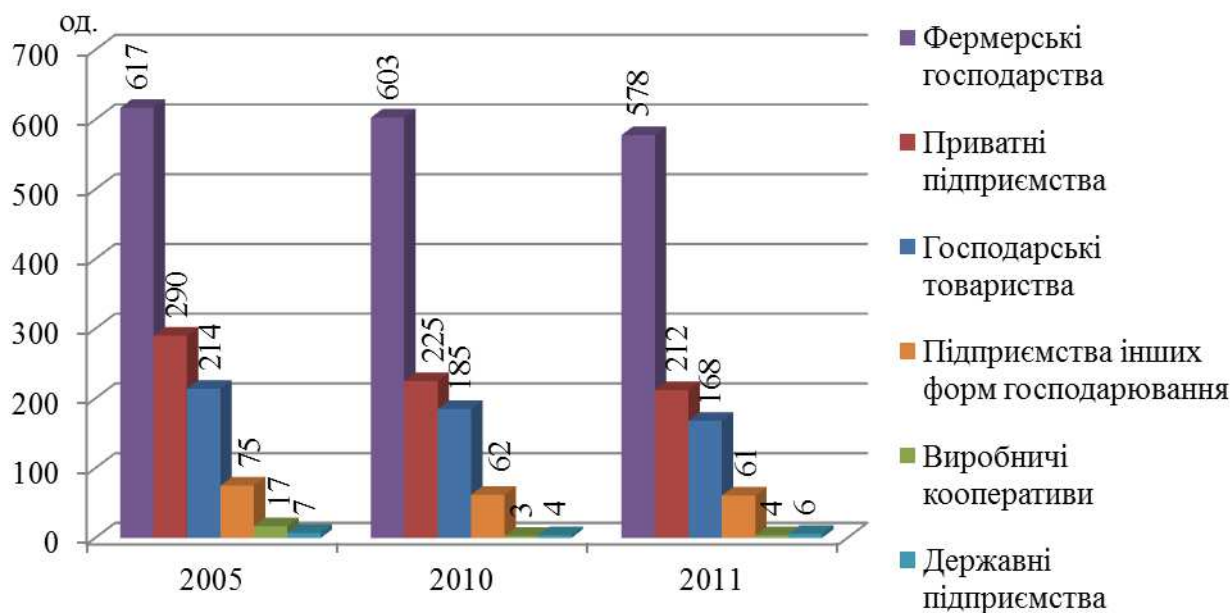

Рис. 4. Динаміка кількості діючих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві у Тернопільській області, одиниць

*Джерело : сформовано авторами за даними [7, с.34]

Отже, переважаючою організаційно-правовою формою господарювання на селі є фермерські господарства, частка яких у загальній чисельності становить 56,2%, на другому місці – приватні підприємства вони складають 20,6%, частка господарських товариств в організаційно-правовій структурі господарювання в аграрній сфері Тернопільської області складає 16,3%. Державні підприємства та виробничі кооперативи займають відповідно лише 0,6% та 0,4% від усієї кількості підприємств.

Проведене дослідження рівня рентабельності (збитковості) сільськогосподарського виробництва окремих видів продукції та галузей сільськогосподарських підприємств Тернопільської області у 2011 році дає підставу для висновку про їх значне варіювання за організаційно-правовими формами господарювання (рис. 5).

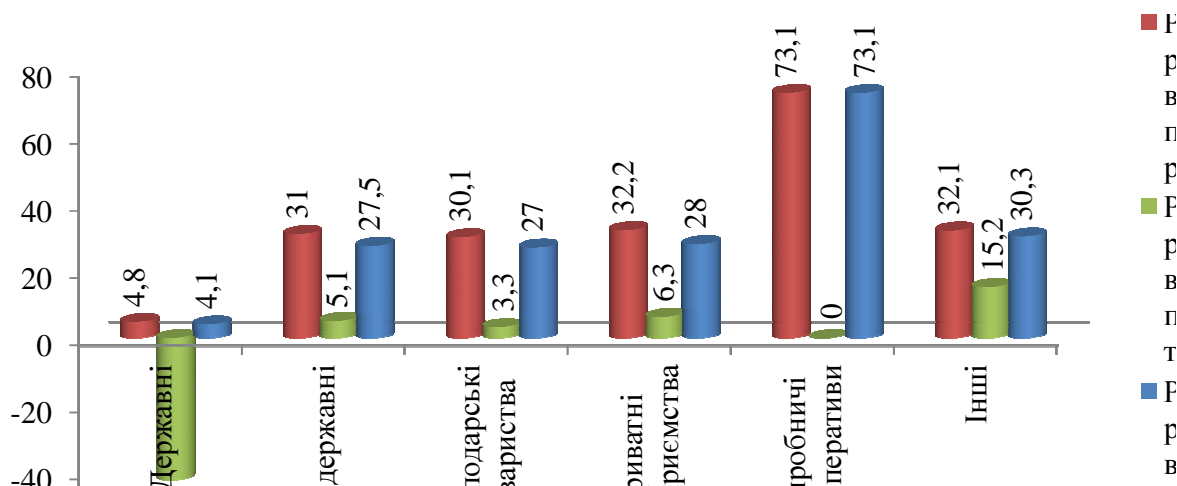

Рис. 5. Рівень рентабельності (збитковості) сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємств Тернопільської області, за організаційно-правовими формами господарювання в 2011 році, %

* Джерело : сформовано авторами за даними [7, с.34]

Отже, необхідно зауважити, що найвищу рентабельність виробництва і реалізації продукції рослинництва досягнули виробничі кооперативи, де вона становила 73,1%, для порівняння у господарських товариствах, приватних підприємствах та інших формах господарювання її рівень в середньому становив від 30,1 до 32,2%, найнижчим був рівень виробництва продукції рослинництва у державних підприємствах, відповідно 4,8%. Найнижчою у державних підприємствах була і рентабельність виробництва і реалізації продукції тваринництва де, вона становить – 42,2%. Потрібно зауважити, що рівень виробництва продукції тваринництва був у 2011 році в цілому низьким і коливався від 3,3% у господарських товариствах до 6,3% у приватних та 15,2% – інших підприємствах.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження дають змогу зробити обґрунтовані висновки про те, що аграрні перетворення спричинили організаційні трансформації, з чим пов'язані зміни організаційно-правової форми аграрних підприємств. Основним наслідком таких змін стала:

- по-перше, індивідуалізація господарювання на селі – перехід від колективної форми власності до індивідуальної, що виявилось у збільшенні числа таких організаційно-правових форм аграрних підприємств як фермерські та приватні господарства;
- по-друге, зменшення кількості сільськогосподарських кооперативів та господарських товариств;
- по-третє, переорієнтація структури виробництва продукції сільського господарства у сектор господарств населення, що ускладнює координацію регіонального сільськогосподарського виробництва та вимагає створення ефективно діючої мережі агропродовольчих ринків;
- по-четверте, значне варіювання рентабельності виробництва за організаційно-правовими формами господарювання.

Подальші перспективи основних трансформаційних процесів в аграрному секторі економіки повинні бути направлені на шлях його сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Аграрна реформа в Україні / [П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.]; за ред. П.І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Кирилюк Є.М., Процаликіна А. М. Трансформація структури економічних відносин на аграрному ринку України [Електронний ресурс] / Є.М. Кирилюк, А. М. Процаликіна // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1323>.
3. Малік М.Й. Реформування власності і реструктуризація підприємств АПК / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 9-13.
4. Осташко Т.О. Інституціонально-структурні трансформації аграрного сектора: моніторинг, оцінка, регулювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук : спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / Т.О. Осташко. – Київ, 2004. – 32 с.
5. Рябоконт В.П. Організаційні напрями соціально-економічних перетворень в аграрному секторі / В.П. Рябоконт // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 110-116.

6. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 3-13.

7. Сільське господарство Тернопільської області – 2011 рік : [стат. збір.] / [За ред. В.Г. Кирича]. – Тернопіль: Державна служба статистики України, 2011. – 25 с.

8. Янишин Я.С. Оптимізація напрямів ринкової трансформації аграрного сектора економіки регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Я.С. Янишин. – Житомир, 2006. – 24 с.

Анотація

Досліджено теоретичні, методичні та практичні проблеми трансформаційних процесів на регіональному рівні. Проведено системний аналіз основних проблем та суперечностей трансформацій аграрного сектора економіки, особливостей аграрної реформи в Україні, основних напрямків земельної реформи. Проведено аналіз сучасного стану та визначено тенденції розвитку трансформаційних процесів у сільському господарстві Тернопільської області за окремими етапами реформування. Узагальнено основні наслідки трансформаційних процесів в аграрному секторі економіки.

Ключові слова: аграрні трансформації, аграрний ринок, структурна реформа, земельна реформа

Аннотация

Исследованы теоретические, методические и практические проблемы трансформационных процессов на региональном уровне. Проведен системный анализ основных проблем и противоречий трансформаций аграрного сектора экономики, особенностей аграрной реформы в Украине, основных направлений земельной реформы. Проведен анализ современного состояния и определены тенденции развития трансформационных процессов в сельском хозяйстве Тернопольской области по отдельным этапам реформирования. Обобщены основные последствия трансформационных процессов в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: аграрные трансформации, аграрный рынок, структурная реформа, земельная реформа

Annotation

It was investigated theoretical, methodological and practical problems of transformation processes at the regional level. A systematic analysis of major issues and controversies transformation of the agricultural sector, the characteristics of agricultural reform in Ukraine, the main focus of land reform. The analysis of the current situation and identified trends transformation in agriculture Ternopil region different stages of reform. The basic effects of transformation processes in the agrarian sector.

Key words: agrarian transformation, agricultural market, structural reform, land reform

УДК 004.738.5:339.138

**Кінаш І. А.,
к.е.н., доцент кафедри соціальної економіки
і інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет**

ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. На сьогодні в післякризовий період перед промисловими підприємствами постає ряд суттєвих проблем, основними з яких є проблема виживання та розвитку. Тому вибір необхідних та ефективних стратегій відіграє важливу роль у подальшому розвитку підприємства, зростанні прибутків, виході продукції на зарубіжний ринок.

Ринок дуже швидко розвивається і змінюється, тому промислові підприємства мають встигати за існуючими тенденціями та змінами. Значення стратегії Інтернет-маркетингу відіграє важливу роль у подальшому розвитку не лише промислових підприємств, а й усієї галузі машинобудування загалом. Змінюються та з'являються нові потреби у споживачів, посилюється конкуренція на внутрішньому та зовнішньому ринках, з'являються нові можливості ведення бізнесу, нові технології та інновації тощо.

Значення стратегічного маркетингу полягає у взаємоузгодженні можливостей та цілей підприємств, використанні слабких та сильних сторін конкурентів та вимог споживачів. Саме тому